

Прагматикалық мақсаттар мен құралдар

Көркем мәтіннің негізгі ерекшеліктері:

- ✓ **Көркемдік құралдар:** *Метафоралар, теңеулер, эпитеттер, гиперболар, символдар сияқты әдеби әдістерді қолдану арқылы мәтін көркемдік мәнге ие болады.*
- ✓ **Образдылық:** *Көркем мәтінде бейнелер, кейіпкерлер және көркемдік образдар ерекше рөл атқарады. Олар арқылы автордың ойы көрінеді.*
- ✓ **Сюжет:** *Көп жағдайда көркем мәтін оқиғалар мен кейіпкерлер арқылы баяндалады, сюжеттік құрылымы болады.*
- ✓ **Эмоциялық әсер:** *Көркем мәтіннің мақсаты – оқырманды ойландыру, оның сезіміне әсер ету.*

Функционалды аспект

Көркем мәтіннің функционалды аспектісі мәтіннің құрылымы мен оның әдебиеттегі рөліне байланысты. Әдеби шығармадағы мәтіннің негізгі міндеті – оқырманға белгілі бір идеяны, эмоцияны немесе көзқарасты жеткізу. Бұл мақсатқа жету үшін мәтіннің белгілі бір құрылымдық элементтері (сюжет, кейіпкерлер, стиль, т.б.) қолданылады. Әрбір элемент мәтіннің жалпы функциясын орындайды, яғни мәтіннің мазмұнын ашуға және оны оқырманға жеткізуге қызмет етеді.

Прагматикалық аспект

Прагматикалық аспект мәтіннің оқырманға қандай әсер ететінін зерттейді. Бұл жерде автордың прагматикалық мақсаты мен оқырманның қабылдауы басты назарда болады. Көркем мәтіннің прагматикасы автордың тек қана ақпарат беру емес, сонымен бірге оқырманға эмоционалдық және интеллектуалдық әсер ету мақсатын қамтиды. Мәтіннің бұл әсері сөздердің, стилистикалық құралдардың және сюжет құрылымының қалай қолданылуына байланысты.

Көркем мәтіннің прагматикасы және оқырманның рөлі

Оқырман көркем мәтіннің прагматикалық құрылымында маңызды рөл атқарады, өйткені мәтін тек оның қабылдауында толық жүзеге асырылады. Оқырман мәтінді оқығанда, оның ішкі мағыналық құрылымдары мен көркемдік құралдарын түсінеді және оны субъективті тұрғыда қабылдайды. Осы арқылы мәтіннің прагматикалық әсері іске асады.

Тұтас мәтіндер - көркем мәтіндерден, ғылыми мәтін бірліктерінен тұрады. Орындар мен тақырыпшыларға иіген. Көркем әдебиет мәтіндері, ертеак, өлең, пьеса, мақала, ықпалық мәтін, жұрдыз жорамал, ғылым негіздеме,ер, нұсқау

Тұтас емес мәтіндер - басқа одағдытарын талап етеді, себеб мәтіннің ақпараттық бірліктеу тұрады (кесте, диаграмма, гра сурет, жарнама, сканворд, хабарландыру, карта, анкета, құттықтау, комментарий)

Мәтіндер. Ұсынылатын мәтіндер төрт түрлі форматта ұсынылады

Тұтас мәтіндердің айрықша ілері – бірін бірі толықтырып тын вербалды және алды емес элементтер. Бүтінгі а көптеген ақпараттық мәтін ыстырылымдық форматта беріледі, е және тұтас емес мәтіндердің тын біріктіреді. (парақша, журнал және басқалары)

Құрамдас мәтіндер маңызды тұрғына емес форматы жағынан да тұ мәтіндерді біріктіреді. Мәтіндер і дереккөздерден алынады. Бір тау бірақ әр автордың пікірі, ойы. Ма ық тақырыбына жазылған әрбір тұрқысы не е бірдей тақырыпқа жазылған газет материалы және б тақырыпты компьютер үні-үнік ма беріледі

Автор мен оқырманның прагматикалық өзара байланысы

Көркем мәтіннің прагматикалық құрылымында автор мен оқырман арасындағы өзара байланыс ерекше орын алады. Автор шығарманы жазу барысында тек өз идеясы мен көзқарасын жеткізіп қоймай, сонымен қатар оқырманның реакциясын болжайды. Автордың мәтінді құрастыруы барысында оқырманның қалай қабылдайтынын ескеруі – прагматикалық стратегияның маңызды элементі болып табылады.

Прагматикалық мақсаттар мен құралдар

Көркем мәтінде автордың негізгі прагматикалық мақсаты – оқырманның эмоцияларына әсер ету. Бұл мақсатқа жету үшін әртүрлі көркемдік және тілдік құралдар қолданылады. Мысалы, метафора, эпитет, гипербол сияқты бейнелі құралдар мәтіннің экспрессивтілігін арттырып, оқырманның эмоционалды қабылдауын күшейтеді. Сонымен қатар, мәтіндегі оқиғалар мен кейіпкерлердің психологиялық сипаттамалары оқырманды оқиғаға тарту үшін прагматикалық құрал ретінде пайдаланылады.

Функционалды-прагматикалық теорияның ерекшеліктері:

Мәтін мен автор арасындағы байланыс

Автор мәтінді белгілі бір прагматикалық мақсатқа жету үшін құрастырады. Бұл мақсаттар әртүрлі болуы мүмкін – көңіл көтеру, тәрбие беру, саяси идеяларды жеткізу.

Мәтін мен оқырман арасындағы байланыс

Мәтінді қабылдау әр оқырманның өмірлік тәжірибесіне, біліміне, мәдениетіне байланысты өзгереді. Оқырманның мәтінді қабылдауы прагматикалық тұрғыдан маңызды рөл атқарады.

Мәтіннің прагматикалық потенциалы

Мәтіннің ішінде жасырылған прагматикалық элементтер арқылы оқырманға эмоционалды, интеллектуалды әсер ету. Бұл көркем мәтіннің әсерлілігі мен мәнін күшейтеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1. Әуезов М.О. Әдебиет теориясы А. Ғылым. (2001).*
- 2. Қабдолов З. Сөз өнері А. Қазақ университеті (1992).*
- 3. Сүлейменова Э.Д. Қазақ тілінің функционалды грамматикасы А. Арыс. (2005).*
- 4. Жұбанов Қ. Қазақ тіл білімі жөніндегі зерттеулер А. Ана тілі. (1999).*
- 5. Ахметов Ш. Көркем мәтіннің тілдік ерекшеліктері А. Білім. (2004).*
- 6. Томанов М. Тілдің дамуы мен көркем әдебиеттегі қолданысы А. Ғылым. (1987).*
- 7. Байтұрсынов А. Әдебиет танытқыш А. Ел-шежіре. (2006).*
- 8. Оралбай Н. Қазіргі қазақ тілінің функционалды аспектілері. А. Мектеп. (2003).*

Назарларыңызға рақмет!

